

Karsten Krampitz

Brzy už odejdu

novela (výťah)

Protivýjádření

Ve Steinburger Allgemeinen ze dne 7.3.2006 píšete: „Před smrtí i po smrti Benna Wuttkeho se vynořilo mnoho farizejů, ale jediný Jidáš - tajný spolupracovník „Karafiát“ alias Ulrich Schwenke.“ - K tomu sděluji: V žádném případě jsem nebyl tajným spolupracovníkem Ministerstva státní bezpečnosti NDR.

Steinburg, dne 14.2.2006

Stefan Eisenmann, právník

v zastoupení Ulricha Schwenkeho, faráře (tč. v důchodu)

Květiny jsou nebezpečné. Věděl jste to? Nejprve jsem tomu ani nechtěl uvěřit; vyprávěl mi to kostelník, několik dní po činu.

„Pastor Schwenke,“ řekl, „každý den u něho leží malá kytice.“

Stalo se to na tomhle místě; ani tři kroky od schodů, vedle telefonní budky, která tam tehdy stála. Hořící benzín zanechal na dlažbě kruh, temně modrý, který se mužům z čištění města dlouho nedařilo odstranit - jako jizva v asfaltu.

Většinou to byly karafiáty, proti nimž musela policie zasahovat, stejně jako zasáhla i v ten den: soudruzi z lidové policie si totiž pospíšili a ceduli, kterou bratr Wuttke umístil na střechu auta, rychle odstranili.

Ta věc s květinami později ustoupila do pozadí, ale nikdy úplně neustala. Víte, někdy tam ležely karafiáty i v poledne. Co proti tomu mohli dělat? Přece není zakázané upustit za chůze květinu. A pokaždé vyskočili dva muži z lady, která tam měla své stálé parkoviště, jeden, aby zajistil corpus delicti, druhý mu kryl záda.

*

Náš kostel na náměstí dnes lidi považují spíš za muzeum, příležitost ke krátkému zastavení skupin turistů. „Podívejte, tady se to stalo!“ Ale lidé, kteří tu žijí, už nejsou ani pověřiví. V tomhle městě je Všemohoucí jen legendou; lidé zapomněli, že zapomněli na Boha. Bůh není.

Bůh je ten, který dává.

Ale proč vám to vlastně vykládám? Otiskněte dopis mého právníka. A pak to, vážený pane, nechte být. Cui bono? Celá ta událost už způsobila dost neštěstí. A kromě toho: váš článek už vyšel dávno, vaše odpovědi známe. Hledáte snad teď vhodnou otázku?

Tak to v žurnalistice chodí, ne?

V regionálním plátku jste dostal půl strany. To už je něco. My jsme nemohli zveřejnit ani úmrtní oznámení. - A nejen to! Pan reportér si v návaznosti na to ještě najde čas a volnou chvíli, aby se seznámil s předmětem svých údajných rešerší! Však jsem své ženě řekl: „Ten chlap má ale odvalu, že se tu objevil.“ S kým to asi předtím mluvil? S jinými reportéry? Je to pořád stejné: k výročí opisuje jeden od druhého. Nebo jako vy, vážený, z nějakých spisů. Co o mně vědí jako o člověku? Kým vlastně jsem? Opravdu ničím víc než sumou registrovaných zákroků proti mé osobě?!

Je to neslýchané. U telefonu jsme vytáhli zástrčku ze zdi; a nové číslo nebude v seznamu. Nebylo to už k vydržení: všichni ti cizí lidé, kteří si mysleli, že mohou člověku v kteroukoli denní či noční dobu vynadat. Mé ženě nedali pokoj ani při nákupech - kvůli mně. Ale to všechno víte.

Nevíte vůbec nic.

Co se Jidáše týká, to jste mi tedy expert.

Není to ten, kterému Ježíš údajně řekl: „To, co chceš učinit, učiň rychle!“ Řekněte mi, jak se to dělá: prozradit úkryt člověka, který vede veřejný život? Někoho, o němž všichni vědí, kde přebývá?

A co ode mě očekáváte? Mám snad i já bránit svou čest oprátkou? Kdo jste? Kdo vám dává právo šířit takové věci?

Nevíte nic. Nic nemáte. Žádný potvrzený úvazek s mým podpisem. A pak ještě tenhle patetický pamflet. Prosim vás, když už to čtu: smím vás citovat? „Čas hojí všechny rány“ - na to zapomeňte. Čas, to je jizva. Choroba, kterou už budu mít brzy za sebou. Za několik týdnů mi bude osmasedmdesát. Chápete? Brzy už odejdu a někdo jiný mi bude klást otázky.

Ne, můj milý, před vámi se ospravedlňovat nebudu.

Mimochodem stále jako duchovní pastýř podléhám slibu mlčenlivosti, i v důchodu. Ani s vámi nemůžu mluvit o každém a o všem.

Zdá se vám to směšné? Údajný špicl, který se odvolává na slib mlčenlivosti? - A když tedy žádný příběh nebude? Dostanete za tyhle marginálie vůbec nějakou prémii? Když jste nic neulovil? Jen tak se ptám. Vaše námaha i odvaha přece musí být odměněny! Tahat lva za ocas, když je mrtvý, to si přece jen tak někdo netroufne.

Můj právník tvrdil, že pocházíte z Kasselu. Tak, tak. Čtyřicetiletý lokálkář z Hesenska? To jste to tedy panečku dotáhl daleko. Má žena říkala: „Proč vlastně nevysvětlujeme my lidem z Kasselu, jak žili?“ No, proč vlastně? Já osobně bych se moc rád podíval do vašich spisů. Šlo by to? Á, teď už je to interview? Už to nahráváte?

Co je to tu za rámus? Leničko! Zase to štěkání. HERGOT! Leno, co ten pes venku tak vyvádí? LENIČKO, TEN PES! Jdi se tam prosím tě podívat, ano? Náš pes je přece skoro slepý. Teď štěká pořád, protože má strach. Ale co dělat? - Zavřu okno, moment.

*

Kdybych s ním mohl ještě jednou mluvit? Zeptal bych se ho: bratře Wuttke, nečetl jsi v bibli, že utrpení a žal patří k životu? Že svědkové s radostí snášeli, co jim bylo uloženo? O apoštolech přece stojí psáno: „S radostnou myslí odcházeli z velerady, že se jim dostalo té cti, aby nesli potupu pro jeho jméno“. A apoštol Pavel říká: „Chlubíme se i utrpením.“ V dopise Židům stojí: „Vždyť jste ... s radostí snesli i to, že jste byli připraveni o majetek...“ - Bratře Wuttke, nečetl jsi to? Jak jsi se pak mohl pro všechno na světě odhodlat k takovému kroku?!

Neuneseme to, mít Ukřižovaného za Pána? Bezbranně milujícího, který neprotestoval, který se i z kříže modlil za své katy a rasy a řekl nám: „Žehnejte těm, kdo vás proklínají, dobře čiňte těm, kdo vás nenávidí.“

*

Podívejte, já nechci ani teď mluvit o bratru Wuttkem špatně. Ale patřilo k rysům jeho povahy, že nedokázal uvést v soulad kategorie času a prostoru. Nejenže se nikdy nedostavil na smlouvanou schůzku - byli tam ještě dva tři jiní, které vyslal ve stejnou dobu na stejné místo.

Přítom čas, to bylo vlastně jeho pravé povolání. Jako pastor byl bratr Wuttke tím, koho nazýváme *pozdně povoláným*, původně se totiž vyučil hodinářem. Nad tím se museli v konventu často pousmát: Prosím vás, hodinář, který ani nemá smysl pro čas? Který chodí tak často pozdě a přítom se ani nehodí do téhle doby? Ještě ho vidím, jak tam stojí v obnošeném obleku s vyhaslou dýmku v ruce a přemítá o nedůležitých věcech. Přítom občas propadal tomu nádhernému monotónnímu zpěvu své domoviny. Tomu východopruskému „Slitování!“ Nebo: „Nač ten spěch? Když nedojdeš dneska, dojdeš zejtra, pozejtří docela určitě...“*

*

Zároveň z něho vycházel jakýsi neklid... - jak bych to popsal? Jednou jsem nastoupil k bratrovi Wuttkemu do auta, už ani nevím, kam jsme měli jet. Chtěl jsem se připoutat, ale on se jen zasmál a chtěl vědět, jestli už nevěřím v Pánaboha?

To je těžké. Cožpak se člověk může svěřit Bohu kdekoli a kdykoli? Nebo ho takhle vyzývat? Představuje snad profesní styk vítanou příležitostí k důkazu, že Bůh existuje? - Raději ne. A ten muž jel opravdu jako blázen.

Může se říct „blázen“? Tomu, že byl Benno Wuttke blázen, věří někteří lidé dodnes. Byl Jeremiáš blázen, když rozbil hliněnou nádobu a chodil po městě s jařmem na krku? Nebo Ezechiel, když se do domu prokopal zdí, místo aby použil dveře? Nebo Ježíš, když před zraky všech hovořil s pochybnou lůzou? - Kdo nebo co je bláznivý? A co normální?

Bratr Wuttke prováděl na každý pád bláznivé věci. Aby lidem přiblížil Ducha svatého, nechal jednou o svatodušních svátcích létat po kostele holuba. Při jiné bohoslužbě s sebou vzal telefon. Žalm 50, verš 15: „Až mě potom budeš v den soužení volat, já tě ubráním...“

Ještě si dobře vzpomínám na jiné kázání: „Nevěříte-li jako děti, nevstoupíte do království nebeského.“ - Celou tu dobu držel na rameni kotě. Ty děti, které seděly v kostele se svými rodiči - ach, jaké měly světlo v očích! Bratr Wuttke vyprávěl, jak nedávno posadil na kamna kotě, až úplně nahoru, a pak zvolal: „Skoč, kotátko! Neměj strach!“ A skutečně, kotě se mu jedním skokem ocitlo na rameni. Ještě týž den to zkusil s jeho matkou. „Ale nešlo to, neskočila,“* řekl bratr Wuttke, „i když mi přece mohla důvěřovat.“ Ale to nic. Nažrat dostala stejně.

Jaké měl jen nápady! Pro jednu smuteční slavnost si nechal od kováře ukovat železný řetěz, který pak během kázání odhodil na zem. Tak to bude jednoho dne, řekl, až ztratíme naše okovy.

*

On od sebe okovy odvrhl už dávno. Bratr Wuttke o tom mluvil pořád, ne, úplně blouznil. Jakým prý býval hříšníkem, pobertou, vagabundem a také zlodějem! Ale především ochlastou.

Ale Ježíš, náš Pán, přišel přece právě k takovým. A oni k němu - všichni ti trudní a osudem obtíženi.

Proč to bylo právě naše město, nedokázal říci. Myslím, že Steinburg se mu zkrátka připletl do cesty. Benno Wuttke byl tenkrát na konci svých sil. Jeho první manželství a hodinářská dílna ztroskotaly, a to ve stejnou dobu. A tak se toulal zemí od východu k západu a naopak. Hranice západního Německa byly tehdy ještě prostupné.

Nescházelo mnoho a byl by se upil k smrti. Ne že by nestál o něčí pomoc - ale nikdo mu ji nenabídl. Jednou se vloupal do krámu, a to za bílého dne. Vlezl sklepním okénkem do skladu, vzal tam dvě lahve rezné a způsobil - úmyslně! - takový hluk, že se pokladní z obchodu přišel podívat, co se to tam děje. Měl pěkně zavolat policii a ukončit to jeho trápení! Co ale ten muž udělal? Při odchodu mu ještě přidržel dveře. A zamrkal na něho: „Jasně, však vím, co ty nejvíc potřebuješ. A teď už padej!“ Koneckonců to nebyl jeho krám.

Když o tom bratr Wuttke o mnoho let později vyprávěl, dodal ještě: „Kdepak, takovýho ožralu jako já eště žádnéj neviděl.“*

*

Benno Wuttke byl jak se říká „na vandru“ - ovšem ne jako hodinář. Jde to vůbec, být jako hodinář na vandru? Může se někdo vyptávat po stavbách: „Dobrý den, nemá tu někdo k opravě hodinky?“ Ale to je jedno. Ten muž zkrátka utíkal z domova a ve Steinburgu chtěl udělat dobrý štych, počkat si před kostelem nebo u hřbitova, až vyjdou lidi. Však to známe. Nebo přepadnout pastora u dveří: „Boží pozdravení z cesty! Počestný vandrák žádá o dobrodiní.“

A z darovaných peněz se opije. Jenže náš Benno měl ten den už docela slušně „nakoupeno“, nechceme-li rovnou říci, že byl sťatý jako slíva.

V tomhle stavu - vlastně už se chystal zase město opustit - zazvonil u starého cihlového domu křesťanské obce. Později mu líčili, jak se ztěžklým jazykem ptal kostelníka, jestli by se u nich nemohl oholit.

„Oholit?“ ptal se kostelník. „No jistě, vždyť jinak vypadá jako vagabund!“

Můj bože, nuzáci! Ne že bych se jim chtěl posmívat. Ti mají k Bohu obzvlášť blízko. Docela jistě ale neměl Benno Wuttke nikdy *nouzi* o fantazii, byl to komediant, a sice nadaný: Taková bída, a nezávislá! Lidský osud, tak dramatických rozměrů, a k tomu ještě všelijaké útrapy.

Zbytek si můžete domyslet. Dřív Benno své legendy ještě sám vyšperkovával: Jaké to měl ale štěstí! Jako by se spravedliví ptali krále: Pane, kdy jsme tě viděli hladového a dali ti najíst? Kdys měl žízeň, a my ti dali napít? Nesmysl, v křesťanské obci byli zkrátka neuvěřitelně laskaví lidé. Z holení byla postel, horká lázeň, oběd a nový kabát, a záhy nato zažil Benno Wuttke první pobožnost.

Na křesťanskou obci už si dneska těžko někdo vzpomene, každopádně ne u nás ve městě. Byla to nekonformní církev, ovšem nijak velká. Církevní dům stál kousek od výjezdu z dálnice. K nedělním bohoslužbám přicházelo nanejvýš dvacet lidí, jako student teologie jsem tam jednou dvakrát ze zvědavosti zašel. Původní obec byla nesrovnatelně větší, přestože se odštěpila od odštěpenců: dávno před válkou ti lidé odešli od tradičního letnicového hnutí své staré svobodné církve - ovšem ne tady, nýbrž převážně ještě ve Východním Prusku. Takže tahle malá obec na kraji města byla řekněme cosi jako exilová církev *en miniature*. Oficiálně jako taková nikdy neexistovala, to by tak ještě scházelo: vyhnanecká církev!

Ať už tomu bylo jakkoli, bratr Wuttke, který zřejmě od dětství nevskočil do kostela, ani když mu bylo nejhůř, přestože se říká, že nouze naučí člověka modlitbě, rád líčil svůj příchod ke křesťanské obci v zářných barvách, mluvil o zážitku probuzení, jako by se toho dne probral z dlouhého horečnatého snu.

Přítom ho ti lidé nejdřív odvezli jen do nemocnice, to bylo o několik dní později, jinak by skončil v deliriu.

*

Nejčastěji ho pak v nemocnici navštěvovala Ellena, jeho pozdější žena. To její rodina vzala zpočátku Benno Wuttkeho k sobě. Ellena tenkrát v nemocnici uklízela a mohla se tak o něho trochu starat. Vyspravila mu oblečení, přinesla nějaké ovoce, pokud se zrovna dalo koupit, a vůbec vyhledávala každou příležitost, jak se s ním dát do řeči.

Benno Wuttke uměl vždycky dobře bavit, měl šarm a byl dost výřečný. Můj ty bože, musel byste ho slyšet! Nejhorší je, že už zapomínám na jeho hlas. To je hrozná škoda. Už nežije moc lidí, s nimiž by se o něm dalo mluvit. Dneska se jich k němu hlásí tolik – ale nikdo z nich ho neslyšel mluvit. Několika málo slovy dokázal člověku proniknout do duše. Asi jako: „Nedělej si hlavu, postarám se. Všechno dobře dopadne.“

Elleně se líbilo, když tenhle Benno mluvil o budoucnosti a ztrácel se v bůhvíjakých snech. Staří lidé v křesťanské obci spřádali stále ještě plány do minulosti. Však to znáte: „Ach, pamatuješ? Dřív bude všechno lepší.“

Ke křesťanské obci patřila až na Ellenu samá postarší generace. Staří lidičkové, u nichž se člověk divil, jak vůbec dokázali přežít Odru. Už dávno se v církvi nekřtilo, každý rok bylo jen víc pohřbů. A Ellena? Ta chtěla žít. Žít teď. – Ale co je to teď?

Je zřejmě obecnou slabostí křesťanství, že se u něj člověk moc nezasměje. Bible vyznává na tomhle světě jen málo skutečných radostí. Slovo štěstí se v Novém zákoně ani nevyskytuje. Není to zvláštní?

Přítom štěstí bylo právě „na odchodu“. Pro Ellenu však leželo ve špitále, ve velkém osmilůžkovém pokoji hned vpředu u dveří. Štěstí mohlo zase chodit zpříma a bez pomoci. Dokonce procházek se mu zachtělo. Štěstí se holilo, mylo si vlasy a česalo se, a vůbec na ně byl docela pěkný pohled. Alespoň tak to jednou Ellena vyprávěla. Rukávy županu si Benno Wuttke vyhrnoval. A Ellena si nemohla pomoci a hladila jeho kučeravé kadeře, které mu spadaly na ramena, až byly úplně rovné.

Přítom zpočátku z něho nebyla moc nadšená: když jí otec onoho večera sdělil, že ten cizí muž bude u nich v komoře spát, vyděsila se a dokonce dostala i trochu zlost. Nebyli ti její rodiče zvláštní? Oba se stěží dokázali postarat sami o sebe, jejich malý důchod vystačil tak právě na léky pod rukou, na nájem a dříví na topení. To Ellena nosila domů peníze a většinu potravinových lístků. To Ellena vařila a prala. A teď si přijde otec ze shromáždění obce s takovýmhle zjevem! Co se chtěl na obci oholit! – Že se na obci nedá oholit, není přece ještě důvod vodit ho domů! Rodiče se chovali jako děti, které si do chalupy přitáhnou zatoulaná koťata, s nimiž si někde hrály, aniž tuší, co ta zvířátka stojí práce a námahy. Ten cizí chlap byl přece na první pohled nějaké budižkničemu, které dělá jen potíže, nemá to v hlavě v pořádku a nejspíš bude mít taky vši. A co ten děsný zápach, který z něho vychází... – A přesně tak to dopadlo: už druhého dne k němu museli zavolat doktora; jen kroutil hlavou.

Ale teď po týdnu stráveném v nemocnici se z něho začala klubat lidská bytost. Silný chlap, úplně jiný než muži ze Steinburgu, starci a invalidé nebo výrostci, co za ní na ulici pokřikovali. Jmenoval se Benno Wuttke. A jaké měl ruce! Tak velké, že se vůbec nehodily k řemeslu, které se prý, jak řekl, vyučil. Nebo snad spravoval jen hodiny po nádražích a na věžích kostelů?

Odpoledne spolu vysedávali venku na lavičce a Benno vyprávěl o světě, o hodinách a jídle; jeho velkým snem bylo mít jednou v životě celé pečené kuře jen pro sebe, aby se o ně nemusel

s nikým dělit. To by bylo opravdové štěstí, na které by vzpomínal celý život. A jak tenhle Benno Wuttke mluvil, Elleně bylo, jako by se před ní najednou otevíralo okno. To se nedá vysvětlit, sama tomu nerozuměla. Vždyť tenhle Wuttke neříkal nic tak důležitého. Ale poslouchat ho, to bylo jako znovu dýchat. Jenže to už zase moc vykládám. Ať už tomu bylo jakkoli, druhého dne mu Ellena přinesla pečené kuře. Jeho modlitby byly vyslyšeny. Kde je vzala? chtěl vědět. Jen tak, bez lístků? A ta radost! Oba zase seděli venku na lavičce, daleko od cizích pohledů, a Benno jí nabídl křídlo. Ellena odmítla. To ne, ta pečeně je jen pro něho. Ať si jednou nechá opravdu chutnat.

Roky strávené v křesťanské obci Benna Wuttkeho ovlivnily. Lidé téhle svobodné církve se cítili vyvoleni ke zvláštní svědecké službě. O tom se nebudu dál šířit. Měli jste starého pastora zažít! O nedělích nevinil svět pouze z propadu mravů a morálky, bouřil i proti nikotinu a mlsoťám - to byly tenkrát vskutku palčivé problémy. Nemohl pořád jen mrskat komunismus, z toho by byly potíže. Kromě toho říká Pavel, že každý je poddaný své vrchnosti, a Římané nebyli určitě o nic lepší než rudoši. Neměli zkrátka předtím volit hnědokošiláče. - Zbývající témata kázání obsáhla veškeré zlo světa, a toho nebylo málo, katastrofy, nepřízně počasí, a nezapomínejme: bludařství všeho druhu. To bylo jasným znamením, že brzy přijde jeho říše, království Ježíše Krista! Jemu chtěli být svědky.

Co ale tuhle obci skutečně vyznamenávalo, byla její pospolitost, soudržnost. Víte, lidé, kteří jeden druhého potřebují, se k sobě i jinak chovají, ne jako to dnes známe a prožíváme: kapitalismus je svoboda jednoho od druhých, Ježíš je však svoboda *jeden pro druhého*.

Přirozeně existovala i v obci určitá vzájemná přisnost. Kdyby se Benno Wuttke jednou odvážil přijít do kostela v džínech! Slitování! To by bylo pobouření! V křesťanské obci se velmi dbalo na to, aby se počestnost projevovala i v oblečení - a samozřejmě v bezúhonné životě.

A tak se Benno Wuttke začal brzy věnovat pravidelné práci. Však víte, čas jsou peníze. A každý čas potřebuje hodinky. V tomhle smyslu přišel Benno Wuttke, který jinak všude chodil pozdě, právě včas, aby se mohl ve Steinburgu osamostatnit jako hodinář. Časem to dokonce dotáhl ke skromnému blahobytu: náš Benno provozoval vedle dílny ještě obchod s použitým zbožím všeho druhu - opasky, hrnce, dokonce i nůžky! V té době přece nebyly nůžky k sehnání. Ale na prodej míval převážně hodinky, použité náramkové hodinky, nepřeborné množství. Ani netušíte, odkud všechny ty hodinky pocházely!

Do obchodu za ním občas přišli i ruští důstojníci, ti, kteří po válce zůstali u posádek v Německu. Těmhle rudoarmějcům se hodinky válely doma, považovali je totiž za jakýsi druh platidla, jehož hodnota ovšem klesala. To už si dneska ani neumíme představit. Oni spořili tím, že si schovávali hodinky!

Mistr hodinář jim teď pomáhal směnit starou měnu za novou. To se brzy rozneslo a Benno Wuttke požíval ve štábu steinburské posádky dobré pověsti. A ne jeden důstojník vyjádřil pak svůj dík lahví vodky. - Vodky!!! Bennovi Wuttkemu, který byl nekonečně rád, že unikl démonu alkoholu a nedal si už ani „štamprli“, nezbylo nic než postupovat tyto dárky ostatním zákazníkům. Přirozeně s malou přirážkou za výdaje. Benno Wuttke nechtěl přijít s holýma rukama, až bude žádat Eleniny rodiče o její ruku. A těm se, pokud vím, v téhle věci docela ulehčilo.

Jejich svatba prý byla velkolepou událostí. Byl to poslední sňatek ve steinburské křesťanské obci, dokonce došlo i na křest malého Karlíka. Ještě slyším bratra Wuttkeho, jak říká: „Šak sme si taky dali záležet!“ Čáp totiž přinesl děcko už dva týdny po svatbě. „No nejni to učiněnej zázrak?“*

* všechny hvězdičkou označené citace jsou v originále psány s typickou východopruskou výslovností, někdy s výrazně drnčivým „r“ - zde nepřeložitelné - pozn. překl.